

Dato: 13.11.2023

Høringsvar til Prop. 126 L (2022-2023): Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven) - Åremålsstillinger med skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse

Creo – forbundet for kunst og kultur er Norges største kunstnerorganisasjon med nesten 11.000 medlemmer. Creos medlemmer arbeider innenfor alle deler av kulturlivet; Noen er artister eller musikere i det frie feltet, noen er utøvende musikere i et ensemble, i en kirke eller i et orkester.

Noen er pedagoger eller underviser i musikk eller andre kunstfag i grunnskolen, på videregående skoler, i private og kommunale kulturskoler, ved en høyskole eller et universitet. Noen er låtskrivere eller komponister eller begge deler. Noen danser ballett eller moderne dans, noen jobber med lyd og lys eller gjør andre ting «bak scenen» og noen er scenografer, kostymedesignere eller musikkterapeuter.

I UH-sektoren har Creo medlemmer ved Norges musikkhøgskole og de andre kunstneriske høgskolene, ved alle våre Universiteter og ved de fleste andre høgskoler. Vi er særdeles opptatt av framtiden for vårt profesjonelle og frivillige kulturliv, og at vi også i framtiden utdanner gode skapende og utøvende kunstnere og pedagoger her i landet.

Til proposisjonens pkt 11.7.3.3 Åremålsstillinger med skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse:

Regjeringen har som mål å stramme inn regelverket for bruk av midlertidige stillinger. Dette er en politikk vi stiller oss fullt og helt bak.

Ansettelse i fast stilling er hovedregelen i norsk arbeidsliv og er lovfestet flere steder. Blant annet følger det både av arbeidsmiljøloven (aml.) § 14-9 første ledd og av statsansatteloven § 9 nr. 1 at hovedregelen er at arbeidstaker skal ansettes fast.

Fast ansettelse betyr at ansettelsen er løpende og tidsubegrenset, at lovens regler om opphør av arbeidsforhold gjelder, og at arbeidstaker sikres forutsigbarhet for arbeid i form av et reelt stillingsomfang.

Men dette er et prinsipp som i stadig mindre grad er gjeldende i UH-sektoren. I kunstfag har en spesiell unntaksbestemmelse fra 1995 ført til at en stor andel av de som utdanner fremtidens kunstnere, arkitekter, designere og musikere er ansatt i midlertidige åremål i stedet for i faste stillinger.

«Det vil være uheldig om et lite antall lærere skulle kunne prege en hel generasjon av kunstnere». Det står i begrunnelsen for innføringen av kunstnerisk åremål, som ble til ved en kongeligresolusjon i 1995 – samme år som kunstnerisk utviklingsarbeid ble sidestilt med forskning, og ble en lovpålagt oppgave for høyere kunstutdanning.

Adgangen til å ansette kunstnere midlertidig skulle gjelde der hvor «skapende eller utøvende kunstnerisk kompetanse inngår som et vesentlig element i kompetansekravet», og for maksimalt seks år av gangen, med mulighet for én fornyelse.

Totalt åpnet den nye bestemmelsen altså for at en person kunne være ansatt på kunstnerisk åremål i opptil 12 år. I begrunnelsen ble det samtidig forsikret om at det «ikke er meningen å skulle frata hele yrkesgrupper stillingsvern», og vist til at det totale antallet stillinger som ville være aktuelle for kunstnerisk åremål ville være «ca. 70».

Iflg Morgenbladet er i dag 233 personer ansatt på kunstnerisk åremål ved kunstneriske utdanningsinstitusjoner. Ved Kunsthøgskolen i Oslo er 68 personer ansatt på kunstnerisk åremål, mens antallet fast ansatte personer i undervisning, forsknings- og formidlingsstillinger på kunstnerisk grunnlag er 34. Ved KHiO er det altså vanligere for kunstnere å være ansatt på åremål, enn å være fast ansatt.¹

Også ved arkitektur- og designhøgskolen i Oslo er det vanligere for kunstnere å være ansatt på åremål, enn fast. Ved Bergen arkitekthøgskole er samtlige av skolens 17 fagansatte tilsatt på kunstnerisk åremål.

Ved Norges musikkhøgskole er det 39 ansatte på kunstnerisk åremål, mens antallet fast ansatte på kunstnerisk grunnlag er 88. Musikkhøgskolen har i tillegg gjort åremål til hovedregelen for visse typer ansettelse. Ifølge skolens faglige stillingsplan, som ble vedtatt i desember 2019, skal deltidsstillinger «...normalt være på åremål, men fast tilsetning kan brukes dersom det er gode grunner til det».

I Hurdalsplattformen står det at regjeringen vil «stramme inn regelverket for bruk av midlertidige stillingar» innenfor forskning og høyere utdanning.

I statlig sektor er bruken av midlertidige stillinger høyere enn i norsk arbeidsliv for øvrig, noe som i hovedsak skyldes den utstrakte bruken av midlertidige stillinger i universitets- og høyskole (UH)-sektoren. Innenfor UH-sektoren er det betydelig høyere midlertidighet i statlig sektor enn i privat. Samtidig er økningen i bruk av midlertidige stillinger nå større i de private institusjonene enn i de statlige.

Midlertidigheten er aller høyest i undervisnings- og forskerstillinger, spesielt i ulike lektor- og lærerstillinger. Dette er vanskelig å forsvare når undervisning er en av kjerneoppgavene til institusjonene, og ikke en midlertidig funksjon. Departementet, institusjonene selv og partene i arbeidslivet har lenge arbeidet for å få ned midlertidigheten i sektoren. Andelen har gått noe ned, men nedgangen ser dessverre ut til å ha stagnert.

Etter vårt syn misbrukes adgangen til å ansette i kunstneriske åremål, og benyttes mange steder mer som en hovedregel enn som et unntak fra hovedregelen om fast ansettelse. Departementet skriver selv i lovforslaget at «*dagens praksis med så vidt utbredt bruk av åremål i kunstutdanningene er uheldig.*». Departementet mener i proposisjonen at en maksimal åremålsperiode på totalt tolv år er for langt, og foreslår å begrense muligheten til å ansette i slike stillinger til én åremålsperiode på fire til seks år. Vi tolker departementet dit at dette anser de som en fordel.

Dette er en tolkning vi i Creo ikke kan tilslutte oss. En videreføring av åremålsadgangen gjør at mange kunstfaglige miljøer i høyere utdanning fortsatt forhindres fra kontinuitet i sin kompetanseutvikling. Våre medlemmer og tillitsvalgte melder om at dagens praksis med denne bestemmelsen både går ut over arbeidsmiljøet, kvaliteten på utdanningen og den enkeltes mulighet til å bygge vitenskapelig karriere og utdanningsfaglig kompetanse. Dette undergraver selve prinsippet om at kunstnerisk og

¹ Morgenbladet 6. mai 2022

vitenskapelig metode skal være likestilt. I beste fall fører det å redusere adgangen til én periode til at flere faste stillinger blir utlyst, men endringen kan også føre til hyppigere utskiftninger.

Lønnsutviklingen for kunstnere er et symptom på dette. Kunstnere som høyt utdannet yrkesgruppe henger inntektsmessig etter resten av det norske samfunnet, også i academia. Selv innenfor en og samme institusjon vil gjennomsnittlig lønn for kunstnerisk midlertidig ansatte ligge lavere enn for andre vitenskapelig ansatte i samme stillingskode.

Creo anerkjenner behovet for kunne hente inn en «aktivt utøvende kunstner på høyt internasjonalt nivå» for en tidsavgrenset periode slik at kunstnerskapet blir opprettholdt, for å sikre nærhet til kunstfeltene og motvirke at en utdanning domineres av et bestemt kunstsyn over tid. Dette behovet lar seg imidlertid løse på andre måter. Creo viser her til at det blant annet både kan ansettes fast i deltidsstilling og fast eller midlertidig i 20% bistilling. Dette er for øvrig poenger som departementet har valgt å ikke ta inn i sin redegjørelse, det opplever vi som en mangel som vi ber komiteen merke seg. Vi ber også komiteen merke seg at Nord universitet støtter vårt syn, de skriver at «Behovet for faglig fornyelse kan møtes gjennom FoU-virksomhet og forskningsfri som ellers i academia.»

Vi ber også komiteen merke seg de innspillene som har kommet fra de kunstneriske ansatte selv. Dette er kunstnere og kulturarbeidere på høyt nasjonalt og internasjonalt nivå. De peker både på de negative konsekvensene åremålspolitikken har ført til på institusjonene, men også de negative konsekvensene dette fører til for vårt kunst- og kulturliv.

Creo foreslår at adgangen til å ansette i kunstneriske åremål oppheves, og ikke videreføres i ny lov. § 7-6 bokstav d) må derfor strykes.

Til proposisjonens pkt 3.2.7 Kunstig intelligens:

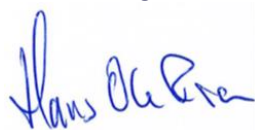
Departementet skriver at «Utdanningsinstitusjonene må være bevisste på når bruk av KI er formålstjenlig for opplæringen, og når det ikke bør anvendes.» Det er både viktig og riktig. Men departementet glemmer et svært viktig aspekt ved denne nye teknologien, og det er de opphavsrettslige problemstillingene denne nye teknologien har avdekket.

Kunstig intelligens (KI) utfordrer den tradisjonelle opphavsretten på mange måter. I tiden som kommer vil politikere og lovgivere i Norge og EU stå overfor spørsmålet: hvor langt er de villig til å beskytte kunstnerne og den menneskeskapte kunsten ved inntoget av KI?

Vi vil derfor be komiteen legge inn følgende merknader:

Komiteen ber om at regjeringen må stille krav til at selskaper som benytter opphavsrettslige beskyttede verk i tening av sine KI-modeller må dokumentere hvilke verk som brukes i opptrening av KI, samt hvilke kilder verkene er hentet fra.

Med vennlig hilsen

Hans Ole Rian
Forbundsleder

Creo – forbundet for kunst og kultur